

SAŽETAK PRESUDE

NIKOLYAN PROTIV ARMENIJE OD DANA 3. LISTOPADA 2019. GODINE ZAHTJEV BR. 74438/14

Pravo izravno tražiti od suda ponovno razmatranje odluke kojom je potpuno ili djelomično oduzeta poslovna sposobnost temeljno je pravo pojedinaca pogođenih takvom odlukom

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva, gospodin Gurgen Nikolyan, podnio je 2012. godine zahtjev za razvod braka i iseljenje supruge s kojom je zajedno sa sinom i njegovom obitelji živio u svom stanu u Everanu. U svom zahtjevu pred Okružnim sudom podnositelj je istaknuo da je kohabitacija supruge i njega postala nepodnošljiva zbog sukoba u braku koji traju već dulji niz godina. Kao odgovor na zahtjev podnositelja te neovisno jedan od drugog, supruga i sin podnositelja, podnijeli su u posebnom postupku pred istim sudom zahtjev za lišenje poslovne sposobnosti podnositelja zahtjeva zbog postojanja znakova duševne bolesti. Nastavno na njihov zahtjev Okružni sud je odredio prekid brakorazvodne parnice i postupka za iseljenje podnositeljeve supruge iz stana dok se ne riješi pitanje poslovne sposobnosti podnositelja. U studenom 2013. godine Okružni sud u ponovljenom postupku, razmatrajući zajedno zahtjeve supruge i sina podnositelja odlukom je podnositelju oduzeo poslovnu sposobnost. Podnositelj je u predmetnom postupku imao status treće zainteresirane strane, saslušan je pred sudom, a zastupao ga je poseban skrbnik kojeg mu je dodijelio područni centar za skrb. Svoju odluku Okružni sud temeljio je na psihijatrijskom vještačenju koje je provedeno još u inicijalnom postupku u kojem se odlučivalo o poslovnoj sposobnosti podnositelja, a koje je u trenutku donošenja odluke bilo staro više od 14 mjeseci. Na odluku Okružnog suda podnositelj zahtjeva se žalio, a kasnije je uložio i reviziju, među ostalim ističući i povredu prava na privatni život sukladno članku 8. Konvencije, no žalba i revizija podnositelja su odbijene. Po pravomoćnosti presude, brakorazvodna parnica i zahtjev za iseljenjem supruge obustavljeni su na zahtjev sina podnositelja, koji je imenovan skrbnikom podnositelja iako je s njim imao konfliktan odnos. Sva nastojanja podnositelja zahtjeva da mu sin ne bude skrbnikom kao i naknadni pokušaji da mu poslovna sposobnost bude vraćena ostali su bez uspjeha. Naime, upravni postupak kojeg je podnositelj pokrenuo protiv odluke o imenovanju skrbnika još je bio u tijeku u trenutku razmjene očitovanja pred ESLJP-om. Dodatno, postupak za povrat poslovne sposobnosti podnositelj nije mogao ni inicirati prije 2015. godine u kojoj je Ustavni sud ukinuo odredbu zakona koja je onemogućavala osobama lišenim poslovne sposobnosti samostalno podnošenje takvog zahtjeva. Navedeni postupak također je još bio u tijeku za vrijeme trajanja postupka pred ESLJP.

PRIGOVORI

S obzirom na činjenicu da mu je oduzeta poslovna sposobnost te da mu je bilo onemogućeno samostalno zastupati svoje interese pred nacionalnim tijelima i sudom, podnositelj zahtjeva pred ESLJP-om prigovorio je da mu je povrijeđeno pravo na pošteno suđenje te pravo na poštovanje privatnog života koja se jamče sukladno člancima 6. i 8. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

ESLJP istaknuo je da članak 6. stavak 1. Konvencije jamči svima pravo da njihov zahtjev vezan uz njihova građanska prava i obveze bude saslušan pred sudom. Primjena ovog načela, dio kojeg čini i pravo na pristup sudu, ipak nije apsolutna te je ESLJP već ranije sudio da ograničenje procesnih ovlaštenja osoba lišenih poslovne sposobnosti može biti opravdano ako je to u interesu pojedinca, zaštite interesa drugih te u svrhu dobrog sudovanja ([Stanev protiv Bugarske](#) [VV], stavak 241.). No, analizirajući postupke koje je podnositelj pokrenuo radi rastave braka i iseljenja supruge iz stana ESLJP je zaključio da su ograničenja nametnuta podnositelju na pristup sudu bila neopravdana. Naime, zahtjev podnositelja za razvod braka i iseljenje supruge nikad nije razmotren pred domaćim sudovima. Kako je podnositelj zahtjeva u potpunosti bio lišen poslovne sposobnosti, a onda i prava na pristup sudu, jedini način na koji je podnositelj mogao zaštititi svoje pravne interese bilo je kroz institut skrbnika pod pretpostavkom da s istim nije u sukobu interesa. S obzirom na to da je priroda odnosa podnositelja i njegovog sina koji mu je imenovan skrbnikom bila očito konfliktna, tijelo nadležno za dodjelu skrbnika propustilo je, unatoč zakonskoj pretpostavci, saslušati podnositelja i uzeti u obzir njegovu želju da mu sin ne bude imenovan skrbnikom. Takvo činjenično utvrđenje dovelo je u sumnju neutralnost podnositeljeva sina te nepostojanje sukoba interesa istoga u postupcima podnositelja za razvod braka i iseljenja supruge. U tom smislu Okružni sud nije ispitao je li sin podnositelja povlačenjem zahtjeva za razvod braka i iseljenje supruge podnositelja postupao u njegovom najboljem interesu. Također, Okružni sud nije ponudio nikakvo obrazloženje svoje odluke kojom je prihvatio povlačenje zahtjeva. Takvim postupanjem domaće vlasti propustile su primijeniti potrebnu razinu nadzora nad pravima podnositelja zbog čega je odluka o povlačenju zahtjeva neopravdana, a podnositelju je povrijeđeno pravo na pristup sudu.

Nadalje, ESLJP posebno je razmotrio i prigovor podnositelja da mu je bio onemogućen pristup sudu u postupku za vraćanje poslovne sposobnosti s obzirom na to da nije imao *locus standi* da samostalno podnese zahtjev sudu do ukinuća sporne zakonske odredbe 2015. godine. Pravo izravno tražiti od suda ponovno razmatranje odluke kojom je potpuno ili djelomično oduzeta poslovna sposobnost temeljno je pravo za zaštitu pojedinaca pogođenih takvom odlukom ([Nataliya Mikhaylenko protiv Ukrajine](#), stavci 38.-40.). Međutim, opća zabrana izravnog pristupa sudu osobama koje su poslovno nesposobne koja je postojala u Armeniji u predmetnom razdoblju nije ostavljala prostora za iznimke. Domaći zakon nije predvidio zaštitnu mjeru sukladno kojoj bi nadležno tijelo periodično vršilo provjeru odluke kojom je pojedincu oduzeta poslovna sposobnost premda je isto predviđeno člankom 12. stavkom 4. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom. Pritom je situacija podnositelja zahtjeva bila utoliko i gora jer mu nije osiguran skrbnik s kojim nije bio u sukobu interesa. Slijedom navedenog, nemogućnost podnositelja da izravno zatraži povrat svoje poslovne sposobnosti do ukinuća sporne zakonske odredbe bila je nerazmjerna bilo kojem legitimnom cilju kojem su nacionalne vlasti eventualno težile te je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

U odnosu pak na prigovor podnositelja da mu je potpunim oduzimanjem poslovne sposobnosti povrijeđeno pravo na poštovanje privatnog života ESLJP načelno je istaknuo da u kompleksnim predmetima u kojima se odlučuje o mentalnoj sposobnosti pojedinca nacionalne vlasti uživaju širok stupanj diskrecije jer su one u izravnom kontaktu sa strankama. No kada takvo odlučivanje

uključuje i ozbiljno ograničenje u sferi privatnog života kao što je oduzimanje poslovne sposobnosti, nadzor koji vrši ESLJP je stroži. Nastavano, kao ključno pitanje postavilo se: je li potpuno oduzimanje poslovne sposobnosti podnositelju predstavljalo miješanje koje je bilo nužno u demokratskom društvu? U tom smislu ESLJP je uputio na presude u predmetima [Shtukurov protiv Rusije](#), stavak 94. i [Lashin protiv Rusije](#), stavak 90. u kojima je prethodno odlučivao o sličnom pitanju. Naime, isto kao i u Rusiji, armenski zakon nije predviđao mogućnost djelomične poslovne sposobnosti. Stoga u predmetu podnositelja, nacionalne vlasti imale su na raspolaganju samo mogućnost odlučivanja između ostavljanja pune poslovne sposobnosti podnositelju i potpunog lišenja iste. Posluživši se analogijom s predmetima koji se odnose na oduzimanje slobode, ESLJP je istaknuo, da bi se opravdalo potpuno lišavanje poslovne sposobnosti, mentalni poremećaj morao bi biti te vrste i stupnja koji opravdavaju takvu strogu mjeru. Stoga postojanje mentalnog poremećaja, čak i znatnog, samo po sebi nije dostatan razlog kojim bi se opravdalo potpuno oduzimanje poslovne sposobnosti već bi za to trebali postojati i drugi razlozi.

Razmatrajući tako psihijatrijsko vještačenje koje je provedeno nad podnositeljem te odluke nacionalnih vlasti koje su se temeljile na predmetnom vještačenju, ESLJP posebno je istaknuo dva procesna propusta koja su počinile nacionalne vlasti u utvrđivanju vrste i stupnja mentalnog poremećaja podnositelja.

Pod pretpostavkom da je podnositeljevo mentalno zdravlje zahtijevalo neku vrstu nadzora, prvi propust nacionalnih vlasti izravno je vezan uz zakonsku nemogućnost da se prema važećim propisima podnositelju odredi djelomična poslovna sposobnost koja bi odgovarala njegovim mentalnim kapacitetima. Također, psihijatrijsko vještačenje koje je određeno i provedeno nad podnositeljem u postupku nije dovoljno detaljno analiziralo vrstu i stupanj njegovog mentalnog poremećaja. Tako iako je u nalazu i mišljenju generički navedeno da podnositelj pati od mentalne bolesti, nedostaje bilo kakva specifikacija njegovog stanja. Nejasan je opseg podnositeljeve bolesti, koje postupke ne razumije i ne može kontrolirati te kako njegovo stanje utječe na njegov društveni život, zdravlje, materijalne interese. Također, u nalazu i mišljenju nije navedeno ništa što bi ukazivalo na bilo kakvo autodestruktivno ili krajnje neodgovorno ponašanje podnositelja te da podnositelj nije u stanju samostalno se brinuti za sebe. Ipak temeljem predmetnog nalaza i mišljenja nacionalne vlasti su podnositelja zahtjeva u potpunosti lišili poslovne sposobnosti.

Nadalje, ESLJP je istaknuo da u trenutku donošenja presuda Okružnog i Žalbenog suda, nalaz psihijatrijskog vještačenja više nije bio dovoljno aktualan i zadovoljavao kriterij objektivnosti ([Ilseher protiv Njemačke](#) [VV], stavak 131.) s obzirom da je od njegove izrade prošlo više od 14 odnosno skoro 18 mjeseci. Dodatno, imajući u vidu da je podnositelju predmetno psihijatrijsko vještačenje bilo prvo u životu i da prethodno nije imao problema s mentalnim zdravljem ESLJP smatra da su nacionalne vlasti trebale prije donošenja odluke zatražiti izradu novog vještačenja.

Slijedom svega navedenog, ESLJP je utvrdio i povredu članka 8. Konvencije u predmetu jer mjera potpunog oduzimanja poslovne sposobnosti nije bila razmjerna legitimnom cilju te je predstavljala miješanje u pravo podnositelja koje nije bilo nužno u demokratskom društvu.

PRAVEDNA NAKNADA

7.800 EUR na ime neimovinske štete

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.